

SCHERER PÉTER PÁL

Így látom én. Alföldi falvaink lakossága és szociális problémái

Budapest, 1938, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 118–126.

Scherer Péter Pál dr. (Budapest, 1899 – ?) a mezőgazdaság fejlesztésének lehetőségeivel és az agrárnépesség helyzetének alakulásával foglalkozó szakíró. Egy időben a Pallavicini uradalom jószágigazgatói posztját töltötte be. Konzervatív, nagybirtokbarát nézeteket vallott.

Az Így látom én. Alföldi falvaink lakossága és szociális problémái című munka a magyar falusi lakosság helyzetének társadalmi rétegekre és foglalkozási csoportokra lebontott elemzését adja. Bemutatja az Alföld tanyavilágát. Ismerteti a vidék közigazgatási, kulturális és egészségügyi viszonyait. Részletesen tárgyalja a birtokpolitikai, termelési és értékesítési problémákat.

Az Alföldnek ma (Budapest nélkül) a 4 023 462 lelket kitevő lakosságára összesen 2660 okleveles orvos, 2181 okleveles bába, 20 másodrendű képesítéssel bíró bába, 701 gyógyszerész és 94 kórház esik. Figyelembe kell azonban venni azt is, hogy a 2660 orvostól az Alföld törvényhatósági jogú városaiban (Budapest nélkül) 596 működik, sok a 27 megyei városban és a nagyközségekben, vagyis végeredményben az alföldi falvak részére igen kevés, sőt nagyon, de nagyon kevés orvos marad. Ezért van az, hogy a legtöbb faluban mindössze egy orvos működik, de némelyikben egy sem, hanem kéthárom község tart egy közös orvost. A községek nagy része ugyanis szegény ahhoz, hogy hivatalos orvost alkalmazzon, 118 a fiatal diplomások pedig nem akarnak a kis falvakban „eltemetkezni”. De van hely, ahol az öreg orvos nem is akarja, hogy egy fiatalabb költözzék a falujába, mert félti a kenyerét, legalább is jövedelmének egy részét, holott különböző címeken egész szép jövedelemre tesz szert. De hát az egyéni gazdagodás csak fontosabb, mint a falu egészségügye és több fiatal orvos megélhetése!

Csodálkozhatunk-e tehát azon, hogy az alföldi falu gyermeke miért satnya és miért pusztít itt annyira a gumókor és a tífusz? Csodálkozhatunk-e azon, hogy nálunk 1000 lakosra 15 halálozás esik, míg Ausztriában, Hollandiában 9, Németországban és Svájcban 11 stb.? Csodálkozhatunk-e mindezekben, amikor a probléma első állomása az orvosi helyzet mostohasága? Itt kezdődik a baj és valljuk be, éppen a kezdet a legsúlyosabb, a legfájóbb. A falu emberének munkája, foglalkozása, ha nehéz is, de egészséges, tehát a betegségeknek nem volna szabad annyi áldozatot szedniük a falvakban, mint teszik, de az emberi korhatárnak is hosszabbnak kellene lenni.

Az alföldi községek szemléltetésénél mindig akáclombos, egészséges utcájú, jó levegőjű falvakról beszélnek és írnak, ami igaz is, de, sajnos, a jó levegőről csak tavasszal vagy télen beszélhetünk, de semmi esetre sem nyáron. Ilyenkor is a feneketlen sár, az átitatott mély homok tengelyig húzza le a kocsit, beragasztja a cipőt és a csizmát. Köves járdája legfeljebb csak a községházának van, vagy egy-két gazdagabb háznak, másutt bizony a gyalogközlekedés nagyon problematikus. Májusban pedig, amikor az akácok virágzása színpompás keretbe öltözteti a községet, a por már átvághatatlan és különösen akkor sűrűsödik sötét felhővé, amikor reggel és estefelé a tehéncorda a legelőre és visszatér. Ez a por órák hosszat úszik a levegőben, úsztatja a sok bacillust, a piszkot és csak a kiadós eső tudja a levegőt egy-két napra tűrhetővé tenni. [...]

Az orvoshiány, a por veszélyes hatása után, tehát az egészséges táplálkozás elmaradása a harmadik ok az alföldi falu egészségügyi krízisének. A szentesi főispán múlt évben jelentette ki, hogy megdöbbenéssel tapasztalta azt vármegyéjében, miszerint a szegény néprétegek élelmezése annyira rossz, hogyha ezen gyökeresen nem segítenek, úgy a szapora és nagyon értékes néposztály teljesen degenerálódik. Kijelentette azt is, hogy nincs megalázóbb és szégyenteljesebb állapot annál, mint amikor az Alföld szívében színmagyar testvéreink ezrei a rossz táplálkozás következtében testileg és szellemileg az elsatnyulás veszedelmének vannak kitéve, amikor a gyermekek tömegeinél hiányzik a táplálkozásnak az a minimális mértéke is, amely szükséges lenne ahhoz, hogy egészséges fejlődésüket biztosítsa. [...]

Az csodálatos, hogy a sok szegény paraszt hiányos ruházkodásával, kevés fehérműjével hogy bírja ki egyáltalán a szigorú telet, a nedves, esős őszt. Nyáron is ritkán vált fehérműt és ha munkája közben megsebesül, a szennyes ruha legtöbbször súlyos fertőzést, vérmérgezést okoz. Csak a magyar faj példa nélkül álló szívósságának köszönhető, hogy a halál a tömegeit a szegény néposztálynak nem viszi a sírba. A gyenge táplálkozás, a por, a hiányos öltözet erre minden eshetőséget megad.

A falusi betegségek és legyengültség egyik súlyos kútforrása az is, hogy az alföldi lakosságnak csak kb. 5–16%-a ihat megfelelő tisztaságú ivóvizet. A többséget alig pár méter mély poshadtvízű gémeskutak, dinnyehéjakkal, szeméttel teledobált kerek kutak elégítik ki vízzel, akkor, amikor temérdek jó vizű artézi kút állhatna rendelkezésre, csak meg kellene fúrni a földet. Az Alföldet ugyanis akárhol fúrják meg. a talaj 500–1000 méter mélységből erősen bő és egészséges, tiszta vizet szolgáltat, azonban még a nagyobb községekben is alig találunk egy-két artézi kutat, némelyekben, sőt sokban egyet sem. Ismerek több 6000–7000 főnyi lakost számláló olyan községet, ahol mindössze egy, esetleg két kút látja el a lakosságot artézi vízzel, úgyhogy ezen falvak lakóinak jó része is piszkos gémeskúti vizet kénytelen inni. A tífusz az ilyen helyeken úgy arat, ahogy akar. A gémeskutaknál is egyik a másik után iszik a piszkos favödörből.

A fokozottabb tisztálkodás, a fürdés szinte ismeretlen fogalom az alföldi paraszt életében. Nyáron – ahol folyó van – megfürödhetne, de a dologidő nem engedi, télen pedig semmilyen fürdő sem áll rendelkezésére. Némely nagyközségben, ahol jobb

gőzmalom működik, ott elvétve találunk melegfürdőt, de ez a szegényebb paraszt számára drága és ezért inkább az egészen jómódúak használják, mert fürdőszobát a tekintélyesebb kisgazdáknál sem igen találunk. A parasztcsaládok jó része nagymosás idején fürdik csak meg a teknőben maradt meleg vízben, vízváltás nélkül, egyik családtag a másik után. [...]

A javasasszony még mindig nagy személyiség a falvakban és a „ráolvasással” vagy „gyógylevelekkel” való gyógyítás módját a legtöbb helyen még mindig jobban értékeli, mint az orvosi tudományt. Sok paraszt az orvossal szemben még bizalmatlan és inkább hisz a kuruzsló vénasszonynak, mint a tudományos tanácsnak. Még ha elkerülhetetlen is, hogy orvost hívjának a házhoz, utána csak meghallgatják a javasasszonyt és rendszerint ennek a tanácsát követik. [...]

Már az 1908. évi XXXVIII. tc. foglalkozik a falusi közegészségügyet szolgáló módosításokkal és rendelkezésekkel. Az általános egészségvédelem intézménye pedig 1934-ben áldásos munkásságát az országban már 285 községre terjesztette ki, összesen 648 510 lélekre. Ha tekintetbe vesszük azonban azt, hogy Csonka-országunknak 3344 községe van, akkor azt látjuk, hogy a törekvés még korántsem mozog abban a széles keretben, mint kellene.

A csecsemővédelem terén a Stefánia Szövetségnek 1935. évben már 282 védőintézete volt és 1320 tejkonyhája működött. A Szövetség keretén belül ebben az esztendőben 3964 előadást tartottak, 213 anyák napját és 440 085 esetben adtak ingyenes orvosi tanácsot, 726 758 esetben pedig védőnői látogatást tettek. Ez sem sok még, de örvendetes, hogy a Szövetség működését a falusi társadalom tehetős osztálya hathatósan támogatja és a még kisterű működés dacára az országban sikerült a csecsemőhalálozási arányszámot az 1923. évi 18,6-ról 15,4-re leszorítani.

Szintén a társadalom és főleg a nagyobb uradalmak hathatós támogatása mellett szép munkát fejthet ki az alföldi falvakban a Vöröskereszt- és a Zöldkereszt-akció, az eredmények itt is szembeötlők. Úgy az állam, mint a társadalom részéről tehát megvan a jóakarata törekvés arra, hogy a falusi közegészségügyet megnyugtató irányban előre vigyék, ki vannak jelölve az utak is, csak a megfelelő és az eddig jól bevált intézményeket, rendeleteket kell kiterjeszteni az alföldi falvak és az alföldi tanyák legtávolabbi részére is. Ha az utóbbi években a falvak csecsemőhalandósága nagymértékben csökkent is, a falu közegészségügye javult, a természetes szaporodás abszolút hanyatlása hazánkban az utolsó öt év alatt mégis az európai államok között a legnagyobb. A születések száma ugyanis folyamatosan apad, a házasságok termékenysége csökken, viszont a halálozások száma a kielégítő módon nem csökken.